

CONREANT TOT CONSERVANT I - ELS MARGES HERBACIS I ARBUSTIUS

Guillem Mas i Gregori Conill

Introducció

Quan parlem de marges ens referim a aquells elements lineals de vegetació natural enmig d'un ambient agrari. Els marges sempre han estat elements necessaris en el món agrícola i ramader. Entre altres funcions, divideixen parcel·les de propietats o usos diferents i permeten crear feixes en terrenys amb cert desnivell per incrementar la superfície de conreu o de pastura.

Hi ha diferents tipologies de marges segons la seva utilitat: terrasses de retenció, ribassos, talussos... però aquí els dividirem segons la seva cobertura vegetal: marges herbacis, quan només hi ha herbes, marges arbustius, quan estan dominats per arbustos o bardisses, marges arboris, quan hi ha certa cobertura d'arbres, o bé marges de pedra, quan presenten estructures de pedra seca. En aquest article parlarem de forma específica dels marges herbacis i arbustius, que són els més abundants; en números posteriors parlarem dels marges arboris i dels murs de pedra.

Flora i fauna associada

Un marge de terra acabat de crear experimenta un procés de successió natural en el qual durant el primers anys s'hi estableixen espècies oportunistes de creixement ràpid, bàsicament plantes ruderals i algunes espècies cultivades als camps més propers. Posteriorment, amb uns quants anys, ja es van seleccionant de manera natural les herbes més adaptades a la vida al marge (fenàs de marge o margall bord), que acaben conformant el denominat marge herbaci. Si es crema o es pastura regularment seguirà sent herbaci de forma permanent. No obstant això, un excés de pastura pot acabar fent desaparèixer les herbes a causa de l'herbivorisme i de la compactació del terra pel trepig permanent dels animals, i deixar alhora el sòl descobert i exposat als efectes erosius de la meteorologia i el bestiar. Contràriament, si es deixa evolucionar, aniran creixent arbustos aïllats (arços, sangui-nyols, saücs, etc.) que amb el temps acabaran formant una autèntica barrera arbustiva que atraurà una fauna rica i diversa.

La fauna més important dels marges són els invertebrats, que troben aliment i refugi entre les fulles de la vegetació (escarabats, cucs, abelles, formigues, saltamartins...). Com més madur és un marge, major número i diversitat d'insectes s'hi troben, cada un menjant el seu aliment: fulles, fruits, nèctar de les flors, altres insectes... Alhora els invertebrats són la base de la dieta d'animals més coneguts: musaranyes, eriçons, malle-rengues, salamandres, gripaus, ratpenats...

L'aligot, el xoriguer o l'òliba són depredadors que cacen aprofitant els recursos que brinden els marges. Les seves preses habituals són ratolins, talpons i musaranyes, i assoleixen una funció reguladora evitant que proliferin en excés les poblacions d'aquestes espècies de micromamífers. També hi trobem altres depredadors com el teixó o la guineu, que aprofiten aquests espais tant per alimentar-se com per construir-hi els seus caus.

Hi ha algunes espècies la simple presència de les quals ja és indicadora d'un bon estat de conservació dels marges: el lluert, el capsigrany o el mussol comú en són alguns exemples.

Beneficis

Al contrari del que moltes persones pensen, conservar els marges arbustius comporta

Marge amb diversitat d'arbustos

Foto: Patrick Dalton

més beneficis que inconvenients, tant a nivell ambiental com a nivell econòmic.

A nivell ambiental:

- En un marge ben estructurat s'hi estableixen una sèrie d'espècies animals i vegetals que incrementen el valor de la biodiversitat i acaba conformant un autèntic ecosistema, divers i en equilibri.

- Quan els diversos marges d'un espai mantenen certa continuïtat, llavors assoleixen la seva màxima funcionalitat: actuen com a microcorredors ecològics pels quals els organismes animals poden desplaçar-se amb certa seguretat i perme-

L'escorxador fa el niu enmig d'arbustos espinosos i s'alimenta d'insectes, sargantanes i petits rosegadors.
Foto: Guillem Mas

ten la connectivitat entre àrees boscoses separades. Aquest flux d'individus té molta importància en algunes espècies de micromamífers, ja que genera un intercanvi genètic que assegura el vigor de les poblacions.

Crema de marges a Sant Martí Sescorts
Foto: Paisatges Vius

- A més, els marges harmonitzen el paisatge, fomentant una estructura paisatgística en mosaic.

A nivell econòmic els marges:

- Redueixen els efectes de l'erosió, ja que quan estan vegetats contribueixen a retenir la terra i redueixen l'escolament superficial. Aquesta reducció s'incrementa quan són paral·lels a les corbes de nivell.

- Quan el bestiar actua d'agent erosiu de forma permanent, la terra dels marges és arrossegada aigües avall i produeix el rebliment de basses, estanys o gorgs de les rieres, en perjudici de moltes espècies salvatges, però també obliga el ramader a realitzar manteniments de manera més freqüent pel bestiar.

- Esdevenen un aliat en la lluita contra les plagues, ja que algunes espècies que hi habiten poden eliminar plagues nocives als cultius adjacents: les marietes i altres escarabats s'alimenten de pugó, les musaranyes i els eriçons depreden els llimacs i cargols, mentre que el mussol, el xoriguer o l'escorxador mantenen a ratlla les poblacions de ratolins i talpons.

- Protegeixen els cultius contra del vent en aquells indrets més exposats i ventosos.

Problemàtiques de conservació:

A nivell català el problema més important és l'eliminació directa de marges a causa de la intensificació agrícola, caracteritzada pel monocultiu i l'increment de la mecanització, que ha comportat una concentració de les parcel·les i una reducció alarmant d'aquests elements lineals en el paisatge, sobretot a la Plana de Vic.

Al Collsacabra la problemàtica la trobem a nivell de gestió, ja que alguns pagesos realitzen un manteniment poc conservador d'aquests marges que consisteix en desbrossades, tales o cremes per evitar efectes (presumptament) negatius, com ara l'increment de fauna salvatge consumidora de les llavors dels cultius, la reducció del creixement per l'efecte de l'ombra dels arbres del marge o l'ocupació de les pastures per part dels arbustos, entre d'altres.

Un altre problema comú és l'aplicació d'herbicides, insecticides o rodenticides als conreus adjacents, que acaben afectant també les plantes, els insectes i els ratolins que viuen als marges.

Finalment, en casos concrets, la presència

d'espècies exòtiques, com ara la robínia o la mimosa, que tenen un creixement molt ràpid i expansiu, pot reduir la qualitat del marge i evitar el desenvolupament d'altres espècies d'arbustos i arbres.

Bones pràctiques agrícoles

A continuació, es proposen una sèrie de recomanacions i bones pràctiques al camp per conservar millor els marges sense perjudici per a l'activitat del pagès. Cal destacar que l'aplicació d'algunes d'aquestes pràctiques estan subvencionades per la Unió Europea a través de la Política Agrària Comunitària.

Com a norma general les recomanacions per a la gestió dels marges són:

- Els marges arbustius són més interessants que els herbacis, però no obstant això, el millor és mantenir certa diversitat en la tipologia de marges a la finca: herbacis, arbustius, arboris, atalussats verticalment, amb pedra seca... així s'incrementarà la biodiversitat.

- Com més ample sigui el marge, millor.

- És molt important mantenir i potenciar la connectivitat entre marges fent que s'uneixin els uns amb els altres o que la distància entre ells sigui mínima.

Algunes propostes concretes per millorar els marges:

- No utilitzar el foc pel manteniment dels marges, perquè amb la crema tots els organismes que hi habiten moren o se'n van i s'elimina completament l'ecosistema. Això augmenta el risc d'erosió i provoca que el marge no tingui resposta davant de possibles plagues als cultius adjacents.

- Si s'ha de fer un manteniment dels marges, fer-ho esporgant arbustos i podant alguns arbres (no tallar-los de soca-rel), però únicament una vegada cada 5 anys.

- Situar els camins d'accés als camps per

sota dels marges, on es projecta l'ombra dels arbres i arbustos, així s'eviten efectes negatius sobre el creixement dels cultius.

- Si es vol fer una plantació al marge, s'ha de fer amb espècies autòctones, com les que s'indiquen a la taula 1 (hi ha viviers especialitzats en aquest tipus de plantes).

- Si es creen nous marges, cal fer-los resseguint les corbes de nivell per tal d'evitar el risc d'erosió.

- Creació de marges de conservació per evitar l'efecte dels productes fitosanitaris sobre els marges. Es tracta que quan s'apliquin aquests productes al camp es deixi una franja d'entre 2 i 5 metres al perímetre del marge sense tractar.

L'associació Paisatges Vius, conscient

Desbrossada excessiva en uns marges de l'Esquirol
Foto: Paisatges Vius

Una tanca evitarà que el ramat es mengi els arbustos que els voluntaris estan plantant per restaurar un marge prop de Manlleu
Foto: Paisatges Vius

LA TORRE DE LA VALL
TAVERTET
Telèfon 609 37 52 59. www.torredelavall.com

embotits del collsacabra

fleca verdura
pizzes familiars
carnisseria
xarcuteria
productes a l'ast

C/ Camí Reial, 7 - Cantonigròs - 93 856 50 27
C/ Major, 78 - L'Esquirol - 93 856 87 62

Un marge de conservació és una franja al voltant del camp que es deixa sense conrear o sense tractar.

Foto: Patrick Dalton

Taula 1. Plantes més freqüents en els marges herbacis i arbustius i els seus beneficis per a la fauna.

Estrat	Espècies	Beneficis per la fauna
Arbustos > 1 m.	Aranyoner o arç negre	Refugi i fruits per ocells, abelles en flor, papallones i altres insectes
	Arç blanc	
	Saüc o saüquer	Fruit per ocells i flors per insectes
	Sanguinyol	Fruit per ocells
Arbustos < 1m.	Roser caní	Fruit per ocells i flors per insectes
	Romaní	Flors per abelles
	Farigola	Flors per abelles, insectes a les fulles
Lianes	Vidiella	Refugi d'ocells, mamífers, rèptils i insectes
	Esbarzer	Refugi d'ocells, mamífers, rèptils i insectes
	Heura	Refugi d'ocells, mamífers, rèptils i insectes
	Roser englantiner	Refugi d'ocells, mamífers, rèptils i insectes
Herbes	Fenàs de marge	Insectes i ocells
	Margall bord	Llavors per ocells i insectes a les fulles

de la importància dels marges, posa en pràctica algunes de les mesures descrites anteriorment en aquelles finques amb les quals manté acords de custòdia, com el Torrent o el Coll de Rupit i Pruit.

ACLARIMENT.

Paisatges Vius, amb aquest número enceten una nova sèrie d'articles dedicats a la conservació de la natura en ambients on es desenvolupen activitats agrícoles i ramaderes, d'aquí el nom: conreant tot conservant.

Per major informació: www.paisatgesvius.org

Tel. 93 852 20 86 • C/ Manyà n. 3 • 08569 RUPIT I PRUIT

JORDI ORIOL BIGAS
job INSTAL·LACIONS, MANTENIMENTS I ENERGIES RENOVABLES.

AVINGUDA DE ROMA, 109, 1er-1a
 08560 MANLLEU (Barcelona)
 NIF: 33947061G
 TELÈFON 616 68 14 75 - email: job@hotmail.es

LA RIBA
 hotel***
 Restaurant
 Vall de Sau

T. 93 884 70 23 - 93 884 70 15 - F 93 884 70 27
www.hotellariba.com - info@hotellariba.com
 08519 Vilanova de Sau · Barcelona

automecànica ferrer
 taller de reparacions

tel. 93 856 81 04 carrer sant martí, 21
 mòbil 689 520 597 08511 l'esquirol
autoferrer@gmail.com Sta. ma. de corcó